

Verantwoordelijk voor ons volk en vaderland. Verantwoordelijk voor de stad of het dorp waarin we wonen. Teederder voor de familie waaruit we afstammen. Nog teederder verantwoordelijk voor het geslacht dat we het onze mogen noemen. En dus wel het allerleedste verantwoordelijk voor de heiligen die op aarde zijn, voor het Israëls Gods, of wilt ge voor het volk des Heeren.

Voor dit alles verantwoordelijk in dien zin, dat ons gedrag, onze houding, ons karakter, onze zonde en schuld, ja, tot het lot dat we zelf over ons brengen, aan ons land, aan ons geslacht, aan het volk des Heeren in eenig opzicht ten goede of in eenig opzicht ten kwade komt, en dat van achteren niets zoo hard om te dragen is, en niets zoo bang het hart beklemt, als het scherpe zelfverwijt, dat om onzen wil en door onze wandaad een ramp over ons vaderland, onheil over ons geslacht, en schande en schade over Gods kinderen is gekomen.

Het was bij die gedachte, dat David zich het hart voelde ineenskrampen.

Schrikkelijk diep was hij in zonde gevallen, en de zonde had de andere na zich geleefd. Dit wondte hem om zijn zaligheid. Dit bracht een voor gevoel over hem van nameloos wee, dat hem in de toekomst wachtte. Maar hier kwam nog iets bij. Hij had Sion liet. Voor de toekomst van dat Sion hing zoveel ook aan zijn persoon. En hoe nu, als God de Heere om Davids zonde zijn genade van Sion afrok, en als hij, die geroepen en gesteld was om Sion te hevestigen, van achteren de schuldige oorzaak bleek van Sions val en ondergang?

Dat beangstte, dat benauwde hem, en in die verschrikking der ziel had hij toen: Laat uw wijf zwaaien val uw goedheid niet van hare burgers wijken.

Er is in oogenblikken van zelfontdekking een band, anders niet gevoeld, maar die dan trekt en knelt.

We staan niet op ons zelf. We hooren bijeen. We zijn lotgenoten. God heeft ons allen leven solidair saamgevoerd.

Als er nog vijf rechtvaardigen in Sodom gevonden worden, zal om die vijf Sodom worden gespaard. Als de eene Achan uit den buit rokt, brengt Achan den ban over heel het volk, en de vijand slaat Israël terug.

Een vader die om schandelijk misdrijf gevonnis wordt, brengt schande en armoede over vrouw en kinderen. Een slecht kind kan al zijn broertjes en zusjes aantekken. Een verkeerde vrouw kan door huwelijks in een solitaire familie inkomen en heel die familie op verkeerde paden leiden. Overal en naar alle zijden werken invloeden die van ons uitgaan. Invloeden ten goede of invloeden ten kwade. Zelfs buiten bepaalde zonden, is niet minder groot onze verantwoordelijkheid voor het woord dat we spreken. Woorden zijn ook een macht, een macht die in de ziel indringt, en die of verheft en adelt of neertrekt en vernieldt.

Dat is de rechtvaardige inwerking van ons leven en van onzen persoon op anderen. Maar nu gaat het nog verder door de lijn die over God loopt. Er is zegen en er is vloek. En naar gelang wij persoonlijk optreden, trekken we van Gods wege dien zegen of dien vloek op ons neder. Soms alleen voor ons zelve, maar in den regel *tegelijk voor anderen*. De zegen die op ons neerdaalt, zegen ook ons huis, ons geslacht en den kring van Gods kinderen waartoe we behooren. Maar dan ook de vloek die over ons komt, tast maar al te dikwijls ook anderen aan die aan onze zonde onschuldig waren. De kinderen lijden om de ouders. De vrouw om haar man. En ook ook lijdt de eere en de welstand van het volk des Heeren schade en wordt heel Sion gedrukt, zoo één onder door zijn zonden den toorn Gods tegen zich doet rooken. En dat beklemt dan van achteren het hart. En dit doet dan ons smeeken: Laat om mijn zware val uw goedheid niet van Sions burgers wijken, of gelijk het in Psalm 69 heet: „Laat door mij niet beschaamd worden, o Heere, die U verwachtten.“

Het geloofsleven wordt zoo licht geschokt.

Als de gewone geloovigen, die nog weinig weerstand bieden kunnen, hooren hoe een man of vrouw, die voor een kind Gods doorgaat, valt in zonde, dan schokt dit hun geloof in de kracht van het geloof. En als dan de wereld er van hoort, en hen aantast, en zegt: „Daar ziet ge nu, hoe schijnheilig al uw vroom gepraat is, en hoe weinig werkelijkheid er bij uw soort achter zit, dan gaan ze al vanzelf hun eigen geloof voor schijngeloof aanzien, en sluipt twijfel in hun hart. En zoo wordt de geestelijke welstand der geheele gemeente verzwaakt, en gaat het volk in genade achteruit.“

Zoo is het, indien er zonde in het spel was. Maar iets soortgelijks kan ook voorkomen, ook al brak er geen zonde uit.

Keer op keer behaagt het God, heel zijn volk, of enkelen uit zijn heiligen, terug te slaan, niet ter oorzaak van een bepaalde zonde, maar met het doel, om ze te lofteren door ze te beproeven. Leers maar al wat de Schrift u de luig van den lijdenden knecht Gods, van het volk dat als slachtoffers wordt overgegeven, en dat om Gods wille den ganschen dag wordt gesloot.

Nog onlangs had ieder geboden, en steunende op het gebed te vast verstaan, dat God de broeders van Zuid Afrika zeer zeker ter overwinning zou leiden. Hun zaak immers was recht. Met hen moest de trouwe des Heeren zijn. En toch kwam het anders uit. Zij delfden bitterlijk het onderspit, en het onrecht triomfeerde.

Toen riep de wereld: „Daar ziet ge het nu, hoe al uw spreken van een gerechtig God ijdel is. Waar blijft nu de zegespraal van uw geloof?“ En metterdaad deinde toen in veler hart het geloof een oogblik terug. Een enkele, die van Gods doen in het werk der beproeving en der loftering nog de eerste begijnen met verstand, trok kortweg nog zijn wortelloos geloofstekje uit den mageren bodem.

Zoo is een vader bedocht, dat de tegenspoed dien God hem zendt, het pas ontkiemend geloof in het hart van zijn kinderen op te sterke moet zetten. En zoo leert de historie, hoe in dagen van vervolging en martelaarschap veel vaak-gelovigen bezweken, om straks, als die vrede terugkeerde, met heete tranen hun tijdelijken afval te beweenen.

Wat Petrus voor een oogenblik ontmande kwam uit dezelfde ergernis. Dat zijn heilige meester niet gekroond werd, maar gekruist, was hem een steen des aanstoots voor zijn geloof.

Zelfs wordt dit in Psalm 69 zoo vergedreven, dat de psalmist om atwending van den toorn zijns Gods bidt, ook op dien grond, dat zijn ondergang in leed en ellende die anderen beschaamd zou doen staan, wier vertrouwen zoo vast op den Heere HERRA stond.

„Laat door mij, d. i. door mijn ondergang, niet beschaamd worden zij die U verwachten, o Heere HERRA der heerschers. Laat hen door

mi niet te schande worden, die U zoeken, o God Israels!“

Dit nu moet niet verstaan worden van Davids zonde.

Dit kan niet, want er volgt terstond op: „Want om uwen wil draag ik vermaandheid, de ijver van uw huis heeft mij verteerd, en de smaatheden dergenen, die U smaden, zijn op mij gevallen.“

Hij is veel meer in de positie van Job op den aschhoop. Hij is zich van geen dwaasheid of schuld bewust. En wie hem onder menschen daarvan moge verdenken, God die harten kent en nieren proeft, weet dat er geen dwaasheid in hem was, en dat geen schuld hem aan kleefde. (vs. 6).

Wat hij ondergaat is een lijden om Gods wil, en daarom juist vreest hij, dat het volk, dat hem als zijn Koning eerde en nu zijn ondergang nabij ziet, zal geschokt worden in zijn geloofsvertrouwen; en med op dien grond bidt hij zijn lijden af.

Dat altoos zoeken van een zonde achter het lijden dat u tref, mag niet. Het was zoo met Sodom, maar omdat het met Sodom zoo was, is het volstrekt niet altijd, zelfs niet als regel zoo. Toen onlangs de 30.000 op Martinique plotseling door het vuur dat van den hemel viel, verdeeld zijn, hoorde men weer en roepen, dat de goddeloosheid op dit eiland ook zoo ontzettend was; maar terecht heeft de Bisschop hier tegen in Jezus naam en op grond van kennis der feiten geprotesteerd. Als elke stad, waarin gruwelijk gezondigd wordt, om haar goddeloosheid verdeeld moest worden, welke groote stad zou blijven bestaan?

Waren zij op wie de toren van Siloam viel groter zondaars? Neen, zeg ik U, maar zoo zij u niet bekeert, zult gij desgelijks vergaan.

Maar wat ook zoo toch blijft in de gereede betuiging, dat als de slag onszelven tref, in ons toch wel oorzaak van zonde zal geweest zijn.

Doch ook dit mag zoo niet toegegeven. Het is evenmin van onszelven als van anderen waar, dat voorspoed *uitspraak* van schuld of tegenspoed *aanklacht* van persoonlijk zonde is.

Bitter, nameloos bitter leed kan ons treffen, zonder dat er eenige bijzondere aanleiding hiervoor aanwezig was in een ongewoon zondig gedrag. En als dat bij ons zoo is, moeten we dat ook durven uitspreken, en niet er quasi-vroomheid in zoeken, om aanstonds met schuld-belijdenis gereed te staan.

Ontkend wordt daarom niet, dat harde slagen ons *algemeen* schuldbesef verlevendigen, ons ootmoediger voor God maken, en ons voor Hem op de knieën brengen. Maar dat is heel iets anders, dan dat we in zulk een slag de bepaalde straf voor een buitengewoon verbor gen zonde gaan zien. Dit toch zou zijn, geheel het werk Gods van de beproeving onzes geloofs miskennen, en het oog sluiten voor het kintjen van het kind Gods door zijn Vader die in de hemelen is.

Neen, als de zonde ons verleid heeft, staat het veel banger, want dan schaden we *Heeren* volk niet door de straf voor onze zonde (intendeel, straf zou dan de schade juist afwenden) neen, maar omgekeerd door *onze zonde zelve*.

Dit doet dan het kwaad. Die strekt aan. Die verzwaakt anderz. consencie. En God alleen weet hoe menigen die op kantelen stond, ten slotte zedelijk gekanteld is, door het zondig voorbeeld van een vader, een vriend, een leeraar of een persoon van aanzien.

Elke zonde onder Gods kinderen kan een afschrik wekken, maar dreigt ook een vrijbrief te worden. En is het laatste zoo, dan zou de bede: „Laat door mij niet beschaamd worden, die U verwachten,“ tweeledig zin krijgen: Of om er zij niet, Gods hulpe tegen uw zonde in te roepen, opdat ge niet zondigen en daardoor Gods volk schaden mocht. Of om *uw zonde* te bidden, dat uw zonde voor niemand anders oorzaak tot zonde mocht worden, opdat Gods volk door u niet mocht worden vergiftigd.

Dr. A. KUYPER, De Gemeene Gratie.

Het eerste deel van dit premiewerk voor abonné's op „De Heraut“ (waarop de intekening d.d. 17 Juni 1901 werd gesloten) ligt ter verzending gereed.

De intekenaars, die ons minstens 3/3—voor elk door hen aangevraagd exemplaar zonden, zullen binnen enkele dagen dit deel ontvangen.

Hun, die ons tot op heden 60 niet, of een onvoldoende bedrag deden toekomen, herinneren wij de voorwaarde van intekening: waarbij werd bepaald dat slechts zij deze premie zouden kunnen ontvangen, die zich verbonden zorg te dragen dat vóór uit. September 1902, 1903 en 1904 telkens minstens 4 kwartalen ad / 0.75 per ex. zouden voldaan zijn, zoodat op die data voor elk dan te verschijnen deel van hen / 3— in ons bezit zou zijn.

Intekenaars, die aan deze voorwaarden nog niet voldeden en wien wij dus het gereed liggende te deel niet kunnen zenden, verzoeken wij, ons nu onverwijld het verschuldigd bedrag te doen toekomen. Mochten abonné's 1 November 1902 aan dit verzoek geen gevolg gegeven hebben, dan zien wij ons genoodzaakt bij hen, met verhooging van kosten, over het ons komend bedrag te beschikken.

Van de intekenaars in het buitenland zullen wij gaarne boven het intekengeld voor extra fractuur der 3 deelen, ontvangen 3 x / 0.50 = / 1.50 per aangevraagd ex.

Nog zij bericht, dat geen gebonden ex. voorradig zijn, doch dat later tegen een dan vast te stellen prijs, losse banden zullen verkrijgbaar gesteld worden.

De Administratie.

October 1902.

Amsterdam, 24 Oct. 1902.

De oratie van Prof. Geestink.

Voor de Vrije Universiteit is de overdracht van het Rectoraat nog iets meer dan een dorre Academische plechtigheid, waarbij de afgetrede Rector voor het corpus Academicum een overzicht geeft van de fata gedurende het afgelopen jaar.

Aan de Staatsuniversiteiten, waar de hoogere eenheid van beginsel geheel ontbreekt en ieder hoogleraar zijn eigen weg gaat, moge de *rectorale oratie* reeds lang hebben plaats gemaakt voor een *jaarverslag*, soms met een enkel geestig woord gekruid, maar toch zelden zich boven het niveau van een kroniek verheffend, aan de Vrije Universiteit wordt de oude usantie gehandhaafd, dat de Rector bij het neerleggen zijner waardigheid een rede heeft uit te spreken, die uiting geeft aan het beginsel, waarvoor de Universiteit leeft en strijdt.

Vandaag, dat bij deze plechtigheid niet alleen een uitgelezen academisch gehoor, maar ook ons volk, dat de Vrije Universiteit lief heeft, in menigte opkomt, en het Gebouw voor den Werkenden Stand, dat bij zulke gelegenheden als Aula dienst doet, ook ditmaal gevuld was met een breede schare, die door haar trouwe opkomst haar warme sympathie voor onze Hoogeschool toont.

De verwachting, dat de rectorale oratie ook nu weer een bezielde pleidooi voor de Gereformeerde beginselen brengen zou, werd niet teleurgesteld. Gedachtig aan de zinspreuk: de boom en valt ten eersten slaghe niet, werd de strijd ten tweeden male aangebonden tegen de Evolutietheorie, het wijsgeerig stelsel, waardoor de ongelovige wetenschap onzer dagen de wording alledingen en de rijke verscheidenheid in de natuur ons te verklaren zoekt. Had Prof. Kuyper Sr. in zijn rectorale oratie enkele jaren geleden gewezen op het ernstige gevaar, dat in dit jongste dogma der wetenschap voor heel onze Christelijke levensbeschouwing dreigt, Prof. Geestink concentreerde den strijd op een bepaald punt en toonde, welken invloed ten verdere deze Evolutietheorie inzonderheid op het gebied van het zedelijk leven geoeft heeft.

Om althans eenigen indruk te geven van den rijken inhoud dezer oratie, nemen wij ditmaal het korte verslag over, dat aan de Pers toegezonden werd:

Zegt Ratenhofer in zijn ten vorigen jare verschenen *Positive Ethik*, dat de Ethiek aan Comtes positivisme en Darwins Evolutietheorie een nieuwe opleving dankt. Spr. meent in dit waardeersoordeel te moeten verschillen, doch acht het feit, dat het Darwinisme in verband met het positivisme zich doet gelden ook op het gebied der ethica, onmiskenbaar en zoo voor de wetenschap als voor het leven belangrijk genoeg om het tot onderwerp van zijn rede te kiezen: *de ethiek van het Darwinisme*.

Na een vluchtigen blik op de vele studies, waaraan in onzen tijd de naam van ethiek is verbonden, en waarbij vooral op de theoretische ethiek met haar problemen omtrent den zedelijken mensch, het zedelijk oordeel en de norm der zedelijke handelingen wordt gelet, — wordt op de eigenaardigheid van het Darwinisme gewezen.

Is evolutionisme in het algemeen een hypothese of theorie omtrent de ontwikkeling van het hoogste uit het lagere — het differentieert zich naar de oorzaken waarvan men zich dit proces afhankelijk stelt. Tegen het evolutionisme in welken vorm ook staat de ons in de Schrift geboden openbaring van de Creatie en de Providentie.

Het evolutionisme verschilt, of men zich het proces *mechanisch* dan wel *organisch*, *a teleologisch* dan wel *teleologisch* voorstelt. De laatste soort van evolutionisme vindt men bv. bij Wundt. Het draagt dan een ideel karakter. De eerste soort is het evolutionisme van Darwin.

Na de rectorale over Evolutie, in 1899 door Dr. A. Kuyper gehouden, zou een critiek op de mechanische evolutie overbodig zijn. Spr. zal zich dan ook alleen bepalen tot haar toepassing op de ethiek.

Tot verdere kennetelling van het Darwinisme in zijn eigenaardigheid gaat spr. na, hoe het mechanische evolutionisme ontstaan is bij Darwin zelf, den grooten natuuronderzoeker. Zijn reis met de „Beagle“ in 1831 en het bezoek aan de Galapagos eilanden bracht Darwin in kennis met een flora en fauna van verwonderlijke variëteit en stelde hem voor de vraag, hoe deze verscheidenheid bij verwantschap was te verklaren. Het begrip van soort is een van die begrippen, waarmede in de natuurwetenschap geen scherpe definitie bestaat.

De vraag naar de variabiliteit was omstreeks 1836 niet nieuw meer. De hypothesen van Lamarck e. a. konden Darwin niet bevredigen. In een brief van Haeckel uit 1864 verhaalt hij, hoe de lezing van Malthus' „Essay on the principle of population“ hem in 1838 voor het eerst op de gedachte van den „strijd om het bestaan“ bracht.

Waarneming en experiment brachten Darwin tot zijn theorie, die hij reeds in '40 vond, en eindelijk in 1859 in zijn *Origin of Species* bij means of natural selection publiceerde. Darwin was toen nog Theist of liever Deist. Hij geloofde aan een Schepper die eenige oorspronkelijke vormen had geschapen. Het „nietmaterialisme“ in de laatste jaren na '55 in Duitsland ontstaan, heeft op Darwin geen invloed geoeft, terwijl het, zoals Spr. chronologisch aantoon, zijn besten tijd al achter zich had toen het in 1859 het mechanisch evolutionisme als een onverwacht bondgenoot dankbaar aanvaardde. Dan schetst Spr. verder hoe Darwin aanvankelijk op religieuze gronden en uit eerbied voor de geestelijk-zedelijke natuur van den mensch lange jaren weigerde zijn evolutie-theorie ook toe te passen op den mensch. Eerst in 1871, nadat anderen waren voorgegaan, aanvaardde hij deze conclusie in zijn *Descent of Man*. Deze verandering in Darwins religieuze overtuiging, waardoor hij van Deist „agnosticus“ was geworden, wordt in verband met de ethische dispositie van zijn geest, uit D's brieven nader toegelicht. Na een vergelijking tusschen Darwin en Wallace, die de mechanische evolutie-theorie op den mensch niet toepaste, gaat spr. over tot Herbert Spencer. Na gewezen te hebben op de zeer onsystematische religieuze opvoeding, die de auteur der synthetische filosofie in zijn jeugd ontving, is het psychologisch niet onverklaarbaar, dat hij met zijn vroeg-

rijpen geest op 17-jarigen leeftijd met het positieve Christendom brak. — Daarna gaat Spr. aanwijzen hoe het evolutionisme bij Spencer ontstond uit de lezing van Lyall's Geologie. Het was Lamarck's theorie waarmee hij toen eerst kennis maakte. In volkomen onafhankelijkheid van Darwin heeft Spencer zich zijn theorie van mechanisch evolutionisme gevormd. Zij doorliep echter verschillende stadiën. Een meer ideële, eerst theistisch, later, onder invloed van Coleridge en Schelling, meer pantheistisch geint was er aan voorafgegaan. De mechanische evolutie bij Darwin meer een werk hypothese, is bij Spencer, de „wijsgeer van het Darwinisme“, tot een beginsel van wereld- en levens-theorie geworden.

Hierna gaat spr. over tot de beschrijving van de ethiek van het Darwinisme. Waar Darwin zich op dit gebied beweegt is het met een bepaald apologetisch doel. In zijn *Descent of Man* trachtte hij een verklaring te geven van het ontstaan van het geweten en den plicht. Daarvoor nam hij drie factoren: de sociale instincten het gevoel van onbetreftetheit, en de goed- of afkeuring der omgeving. Bij Spencers systeem kort samengevat in de *Data of Ethics* uit 1879, later uitgewerkt in de *Principles of Morality*, wordt een vrij uitvoerig overzicht, gegeven, nadat eerst zijn verhouding tot Comte en Mill is geschetst. Met Spencers eigen vergelijking tusschen Physiologie en Pathologie wordt het verschil tusschen absolute en relatieve ethiek verduidelijkt. Bij zijn „psychologisch standpunt“ wordt Spencers theorie over het ontstaan van den plicht en het geweten uit de „drie controles“ — die van den aanvoerder, den geest van den gestorven aanvoerder, en van de gemeenschap uiteengezet en daarna op zijn leer van het verdwijnen van den plicht na volkomen aanpassing gewezen. Bij zijn „sociologisch standpunt“ wordt zijn theorie van sociale evolutie van het militaire, het industrieel en het gemengde type tot het 3e rijk besproken. Kindelijk op zijn „verzoening“ van egoïsme en altruïsme, — en op zijn *rational Utilisme* als norm gewezen.

Na Spencer staat Spr. stil bij de Darwinistische ethiek van Leslie Stephen met zijn leer van „the social tissue“ of het sociale weefsel bij Samuel Alexander en zijn voorstelling van den strijd om het bestaan tusschen de zedelijke ideeën. Ten slotte wordt de befaamde rede van Huxley: „Evolution and Ethics“ vermeld. In Duitsland, waar de Darwinistische ethiek veld wint, worden de ethische beschouwingen van Haeckel van Jena, den Oostenrijkschen Carnier, van Benjamin Vetter en Gustav Ratzenhofer uiteengezet.

Ten slotte onderwerpt spr. de ethiek van het Darwinisme aan een beoordeeling. Eerst toont hij aan, hoe en waarom zij als theoretische ethiek geen oplossing van de problemen biedt. De psychologische heriditatieleer is in haar toepassing op de zedelijke aanschouwing zoo avontuurlijk, dat becnonnen geleerden zoals de psycholoog Wundt haar verhouding tot de werkelijke neurologie gelijk stelt met die van Jules Verne's ontdekkingsreizen tot de werkelijke astronomie en geographie. De mechanische verklaring schiet te kort bij de zedelijke verschijnselen.

Daarna vergelijkt Spr. de ethiek van het Darwinisme met de Christelijk wijsgeerte; wijst op de verklaring die deze laatste voor de zedelijke verschijnselen biedt, stelt de onverenigbaarheid van Darwinisme en Socialisme in het licht en doet uitkomen, hoe alleen de moraal van de Christelijke religie tot duurzame hulpe dringt in den sozialen nood van onzen tijd.

Bij de vermelding der fata wijst spr. op het feit, dat de Arnhemse Synode tot de vereniging tusschen de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit en de Theologische School der Gereformeerde Kerken in Nederland wel besloot, maar het toch niet raadzaam achtte, om in de gegeven omstandigheden pogingen te doen dit besluit uit te voeren. In de colleges van Directeuren, Curatoren en Professoren kwam geen verandering.

Aan Prof. Dr. J. Woltjer viel de hooge onderscheiding te beurt der benoeming tot lid van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Zuid-Hollands Staten vaardigden hem af naar de Eerste Kamer. Uithreiding van het getal der hoogleren wordt althans in de theologische faculteit te gemoet gezien nu de heeren Dr. H. Bavinck en P. Biesterveld hoogleraren aan de Theologische School hun benoeming tot hoogleraar aan de Vrije Universiteit hebben aangenomen.

Door den rector waren 19 studenten voor het eerst ingeschreven in het album academicum, en wel 5 voor de theologie, 1 voor de letteren, 10 voor de rechten, 2 voor rechten en theologie en 1 voor rechten en letteren.

Gerecenseerd werden 109 studenten.

In de literaireische hadden 2, in de juridische faculteit had 1 promotie plaats.

Na een toespreek tot de studenten waarbij spr. het overlijden memoreert van de heeren Milo en Hessels, draagt Dr. Geestink het rectoraat over aan zijn opvolger Prof. Dr. H. H. Kuyper.

Natuurlijk geeft zulk een beknopt overzicht niet meer dan een dor skelet, en eerst wanneer deze oratie in het licht verschijnt en is rustig gelezen en bestudeerd kan worden, kan haar volle betekenis worden verstaan.

Maar reeds thans mag geconstateerd, dat Prof. Geestink goed deed, met dit zeer actuele onderwerp aan de orde te stellen; dat hij toonde volkomen op de hoogte te zijn met de breede literatuur, die over dit onderwerp uitkwam, en dat hij, zonder ooit in zijn critiek den toon van waardeering te laten ontbreken, toch met vaste hand beginsel tegenover beginsel plaatste en op de gevaren der Evolutie-nistische Moraal wees.

Aan de vruchten zult gij den boom kennen, dat woord van onzen Heiland geldt ook hier. In het zedelijkheidsbesef, dat God door zijn gemeene gratie in den mensch bewaarde, ligt een der adellijken onzer menschelijke natuur. Een tijdlang moge door schoonschijnende theorieën dat den mensch ingeschapen besef verdonkerd worden, maar wanneer deze theorie in daden zich omzet, die tegen heel den aard van ons zedelijk leven indruischen, dan reageert daartegen onze menschelijke natuur.

Zoo moet elke afdwaling van den menscheelijken geest ten slotte dienst doen om des te heerlijker te doen schitteren de Majesteit van de Wet des Heeren. In die Wet Gods liggen alleen de vaste fundamenteen voor ons zedelijk leven. En elke Moraal, die niet van deze Wet Gods uitgaat, baart voor het zedelijk leven den dood.

Prof. Geestink heeft aanspraak op onzen dank, dat hij niet zooveel ernst op dit gevaar wees. Men zegge niet, dat voor ons volk het gevaar gering is met deze theorieën mee te gaan. De Evolutiemoraal zit in de lucht; ze dringt ongemerkt in alle verhoudingen des levens door; ze doet haar invloed gelden op Staatslieden en onderwijzers, bij de rechtbank en in de school.

Het was daarom een goed werk, dat Prof. Geestink het *principis obsta* ons toeriep. En voor onze Hoogeschool was het een eere, dat ze op het gebied der wetenschap opnieuw het pleit op mocht nemen voor wat de heiligste goederen der menschheid zijn.

Te meer zal na deze rede gevoeld zijn, hoe groot de behoefte is aan een Gereformeerde Ethiek, die, uitgaande van de beginselen van Gods Woord, winste doet met wat het verleden als schat ons overleverde, maar tegelijk rekening houdt met de eischen van onzen tijd en de vraagstukken, die thans aan de orde zijn.

Samengaan en Schelden.

Het referaat, dat Dr. L. Bouman op de meeting van den Provinciaal Universiteitsdag te 's-Grave hield in het voorjaar, is thans in het licht gegeven in het *Orgaan* van de Christelijke Vereniging van Natuur- en Geneeskundigen in Nederland en verdient dit ten volle, omdat het een der belangrijkste vragen van de wetenschap onder de oogen van het publiek brengt.

Dr. Bouman gaat van de op zichzelf volkomen juiste gedachte uit, dat de Christelijke wetenschap dankbaar gebruik kan maken van tal van belangrijke ontdekkingen in den jongsten tijd op het gebied der geneeskunde en natuurkunde gedaan, omdat deze ontdekkingen met de principieele tegenstelling tusschen de geloofige en ongelovige wetenschap weinig uitstaande hebben. Ze vormen een neutrale zone, waar samenwerking mogelijk is, en gewaardeerd kan worden ook wat door onze felste tegenstanders is gepresteerd:

Hoe men ook moge oordeelen over de resultaten der natuurwetenschappen, erkend moet worden, dat er hard gewerkt is door de beoefenaars der wetenschappen en dat we eerst met goed succes positie kunnen nemen, indien we de blijken gegeven hebben met betreftele vuur bezield te zijn. Van achter de schrijftafel weg de resultaten beoordeelen en geen hand uittrekken om, van andere beginselen uitgaande, zelf te onderzoeken, zou op het door ons bedoelde gebied geheel misplaatst zijn.

Indien we overgaan tot bespreking van den vooruitgang op het gebied der biologie, van de positieve resultaten, die verkregen zijn, zou men van embarras de choix kunnen spreken; waar zal men beginnen en waar zal men eindigen. Mijn hooggeachte leermeester Prof. Pel, heeft onlangs een onderwerp behandeld, hiermede ten nauwke samenhangend, en op uitnemende wijze uiteengezet hoever we gevorderd zijn in ons kunnen. Maar ieder beschaaft en ontwikkeld mensch zou reeds in staat zijn de voorbeelden op te noemen van hetgen verkregen is, dank zij de waarneming en het experiment.

Het behoef niet te verwonderen, dat menigen in de eerste plaats denkt aan de groote vlucht die de chirurgie genomen heeft, en al houden we ons niet stipt aan de chronologische volgorde, willen we daarmede beginnen. De ouderen herinneren zich misschien nog, met welk een angst een operatie te gemoet gezien werd; hoe men zich gelukkig mocht achten, indien de kunstbewerking gelukt was, maar vooral indien de zoogenoemde wonktoortsen wegbleven. Het is de groote verdienste van Lister geweest, deze gevaren tot een minimum herleid te hebben, zoodat thans met een vrij groote mate van zekerheid kan gezegd worden, dat de zoo gevreesde septicaemie zich niet zal vertoonen. Al mag ook de door hem gebruikte methode veranderd zijn, al mag de zoogenoemde antiseptis door asepsis vervangen zijn, Lister is de man geweest, die in dezen den eersten stoet tot de radicale verandering en verbetering gegeven heeft. Zonder de aether- en chloroformanesthesie, door Simpson uitgevonden, zouden we steeds de zoo gevreesde pijn moeten lijden, door het mes van den chirurg teweeggebracht; maar ook hierin zijn we zoover gekomen, dat deze bewaren uit den weg kunnen geruimd worden.

Naast de chirurgie is de hygiëne te noemen, die eveneens op algemeene achting en waardeering aanspraak kan maken. Indien men de sterfte in de groote steden vergelijkt van nu en vijftig jaar geleden, dan staat men verbaasd welke groote veranderingen in korten tijd hebben plaats gevonden. De tijd verbiedt mij cijfers te noemen, die trouwens bijna algemeen bekend zijn. Het was mij voldoende er op gewezen te hebben. De maatregelen, die genomen worden tot bestrijding der infectieziekten, de zorg voor het drinkwater, voor de melk, de betere inrichting der ziekenhuizen en der particuliere woningen zijn alle gevolgen van de doorwerken der zoo belangrijke hygiënische principes. Hiermede betreden we het gebied der prophylaxis. Voorkomen is beter dan genezen, een spreekwoord reeds lang bekend, maar dat nu eerst een ruime en vruchtbare toepassing begint te krijgen. Het is niet te ontkennen dat op dit gebied voetangels en klemmen liggen, maar evenmin, dat we zeker reeds een groot eind gevorderd zijn. Wie hoortte vroeger niet telkens gewagen van de kraamvroukoorts, en wie weet nu niet te spreken van de geringe sterfte aan die gevreesde ziekte, dank zij de voorbehoedingsmaatregelen, die door den geneesheer genomen worden? Meer dan vroeger wordt ook gelet op de individuele prophylaxis, en de verschillende verenigingen, die ogericht zijn voor geheeloelbouding, tot verbetering der vrouwenkleeding, enz. zijn het bewijs dat ook deze factor als van groot gewicht voor het voorkomen van ziekte beschouwd wordt.

De chirurgie en de hygiëne hebben een groot steun ontvangen door de studies op het gebied der bacteriologie. Bij de processen van rotting, van gisting, van talrijke ziekten bij planten, dieren en mensch, werden mikroskopisch kleine organismen gevonden. Zoo zal de Bary door geschikte methoden van waarneming en het maken van kulturen den grondslag voor de studie der plantenziekten, terwijl op bacteriologisch gebied Pasteur en Robert Koch zich een bijzondere naam verwierven. Het

experiment gegeven, de paalde tem die daarbij het overbre werden exp mogelijk ge naar versel diagnose m dan vroeger ook gebieki minst water teur, dat al vium e v aequivoce, v krijgen, en wandsworne bacterien of zij gezet.

En zoo aan, hoe schap met ge gaap; in aan de va de geleerd maken kan Intussche is nog ge torium, m plaats, wa tot zijn rec der wetens deze empir te bouwen, men in zij inneemt, p wegen onlu

Indien we gaan heien, houden, dat geboude w als resultaat kunnen boel segd kunnen zin van het De labors loovige en weinig versel menten, die zijden naar waarneming experiment n den biolog wetenschap Geen enkel te Zelfs het ge door Wundt kregen, waar hang van de selen, zal zij de onderzoel verwaarloosd Het versch torium met Dan blijkt, uitgegaan wo de conclusie datgene, wat gegeven heb den, maar is Voornamelijk het gemis va geerte, vakt der natuur blijven. Het juiching verd eens op dit zijne brochure zoodat het re en Prof. Wol

Dr. Boum dit gebrek i bij de becoet te wijten is allerlei nat leemte te stelsel het slotte toch moet breng het eenvo Heilige Sch En zoo conclusie:

Indien we behandeld is lijk gemaakt, waarop same principieele i geven. Het wordt beschouwing iustische en, en dat is de theistische op taak, tegen. Mochten som opvattingen i het goede t „Weltansch“ tegendeel ove doorgetrokken moet geheel u

De voorstel en leven zijn zelf bij liber anders dan l en filosofie keurig hebbe ulramontane gelische rich derd zijn in en in de le hij niet een natuurkennis iologen blijv ward en verli „hogere op naars der i standpunt v middelen en om de groote zelfde zijn, a pelijke kenn plaats de erv volgrekking, waarneming i kingen zijn, meer ingewik de meer een en alle teaa begrip: de n

Alleen een daan, son een naam van i kunnen make zullen de tee komen,